

Hur väljer vi parti?

Maria Oskarson, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet

I nom forskningen fokuserar vi ofta på varför väljarna röstar eller inte röstar på ett visst parti. Ett annat sätt att studera väljare och deras partival är att reflektera hur de väljer parti, alltså hur själva beslutsprocessen går till.

Med inspiration från psykologi- och konsumtionsforskning har jag tillsammans med Henrik Ekengren Oscarsson börjat arbeta med att utveckla modeller för väljares beslutsprocess inför exempelvis riksdagsval. I samband med valen 2014 till Europaparlament och riksdag tillämpade vi sådana modeller inom ett forskningsprojekt finansierat av Riksbankens Jubileumsfond.

Vår utgångspunkt är att även om många väljare röstar likadant val efter val så är det allt fler väljare som inte har någon långsiktig partisympati eller partiidentifikation. För dessa väljare är vårt grundantagande att partivalet är ett resultat av en stegvis beslutsprocess, där vissa faktorer har betydelse för vilka partier man ens överväger att rösta på medan andra partier är helt uteslutna. Detta är en sållningsprocess som ofta händer långt innan valrörelsen går in i sitt intensiva slutskede. När väljaren sedan gör sitt slutgiltiga partival, ofta i valrörelsens slutskede, sker valet endast mellan de alternativ man sedan tidigare övervägt, och då kanske utifrån helt andra faktorer.

I vår forskning har vi sökt svar på bland annat följande frågor:

- Vad kännetecknar de väljare som bestämt sig sedan länge från de väljare som faktiskt går in i denna typ av beslutsprocess?
- Vad är det som avgör vilka partier man överväger att rösta på?
- Vad är det som avgör det slutgiltiga partivalet?

För att studera detta genomförde vi en representativ webbpanel i sju steg under valåret 2014, vilken täckte både Europaparlamentsvalet och riksdagsvalet. Inom projektet har vi också använt oss av både SOM-undersökningar och Valundersökningarna.

Några av resultaten är att en mycket stor andel av de svenska väljarna faktiskt tycks bestämma sitt partival i enlighet med denna stegvisa beslutsprocess. Den viktigaste faktorn för vilka partier som övervägs är ideologisk närhet, framförallt avseende vänster–högerdimensionen, men andra typer av långsiktiga faktorer spelar också in. För det slutgiltiga beslutet om vilket av partierna man faktiskt röstar på spelar kortsiktiga faktorer in som kompetensbedömningar, regeringspreferenser och strategi. Vad som faller avgörandet beror på vilka partier man väger mellan, och därför kan vi konstatera att olika faktorer har betydelse för olika väljare.